

OM DIALOGREGLERING

Jens Allwood
Institutionen för lingvistik
Göteborgs universitet

1. Syfte

En utgångspunkt för denna uppsats är att ett antal olika fenomen i talspråksinteraktion (såsom självrettelser, tvekan, återkoppling och turreglering) primärt existerar för att möjliggöra reglering av dialog.

Termen "dialog" har valts med viss tvekan. Avsikten är att den skall tas i sin ursprungliga innebörd, dvs "genom ord" och kunna innefatta mer än två personers kommunikation. Även termen "reglering" har valts med tvekan, eftersom den liksom "kontroll" tycks implicera processer av alltför mekanisk och auktoritär karaktär. Tänkbara andra termer vore därför "handhavande" eller "skötsel". Båda termerna är emellertid något otympliga och har fått specialiserade användningar. Vad som åsyftas är emellertid ett antal processer som kan fungera delvis automatiskt men som också tillåter medveten avsiktlig kontroll. Syftet med denna uppsats är att kortfattat beskriva och initiera en förklaring av några av dessa typer av reglering.

2. Bakgrund

Min redogörelse kommer att förutsätta en teoretisk ram för beskrivning av talspråksinteraktion (jfr Allwood 1984 och 1992) där språk och kommunikation i allmänhet, men speciellt talspråk, ses som aspekter av underliggande sociala verksamheter där de spelar en instrumentell roll. Kortfattat kan man säga att kommunikation ses som ett essentiellt instrument för verksamhetssamordning i en viss naturlig och social omgivning.

Talspråkskommunikation konstitueras av yttranden (mera allmänt av bidrag) från talare i specifika verksamhetsroller till lyssnare i andra verksamhetsroller, t ex en advokat som ger råd till en klient eller expedit som talar med en kund etc. Varje roll beskrivs genom att ange vilka plikter, rättigheter och kompetenskrav som hör ihop med rollen. Egenskaperna hos ett visst talspråksinteraktions förlopp betraktas som bestämda flera olika samtidigt faktorer av vilka några är följande:

- (i) Den fysiska, biologiska, psykologiska och sociala bakgrunden hos de kommunicerande.
- (ii) Den aktuella verksamheten med visst syfte, specifika roller och tillgängliga resurser.

- (iii) Den sociala, kulturella och naturliga omgivningen (inklusive språkliga och kommunikativa konventioner som beror av miljö, verksamhet och individuell bakgrund).

Eftersom kraven både på kommunikationen och de verksamheter som kommunikationen betjänar är mycket olikartade och komplexa, blir någon sorts regleringsfunktion nödvändig för att upprätthålla effektivitet, flexibilitet och kvalitet i både den aktuella verksamheten och kommunikationen.

3. Reglering av talspråksinteraktion

För att få en bättre förståelse av den typ av reglering som krävs skall vi nu betrakta några egenskaper hos talspråksinteraktion. I den beskrivningsram som förutsätts här kan ett yttrande delas upp i:

- (i) Delar som är relaterade till kommunikationsreglering.
- (ii) Delar som är relaterade till yttrandets huvudsakliga budskap

Både det huvudsakliga budskapet och reglering har i varje yttrande i en dialog (möjligen med undantag för första och sista yttrandet) en orientering bakåt mot föregående diskurs och framåt mot kommande diskurs. Som en illustration kan vi betrakta följande exempel, där ? betecknar frågeintonation (jag tar inte ställning här till de närmare prosodiska egenskaperna hos denna).

A (glassförsäljare): glass?

B kund): ja vanilj eh nä chokla

Försäljarens yttrande glass sagt med frågande ton, skulle till exempel samtidigt kunna uttrycka ett erbjudande och en önskan om information från den tilltänkte kunden. Yttrandet skulle också normalt användas med avsikten att framkalla den tilltänkte kundens perception, förståelse och i det fall det här gäller positiva reaktioner på budskapet (framåtorientering). Utom vad det gäller yttrandets prosodiska egenskaper (frågeintonation) är de regulativa egenskaperna i A:s yttrande i stort sett underförstådda och inte explicit uttryckta. De ges av yttrandets huvudsakliga budskap i kombination med de roller och verksamhetsförväntningar som skapas av de fysiska, sociala och artefaktiska attributen (glasstånd, uniform etc) hos glassförsäljaren. Glassförsäljaren behöver i denna kontext bara yttra "glass" med adekvat prosodi för att skapa den typ av interaktivt tryck (Bunt 1993) som han eftersträvar.

Regleringen av kommunikation underlättas ofta av att bidragen (yttrandena) i en interaktion kan förbindas med både sändar- (talar-) och mottagar- (lyssnar-) åtaganden (förpliktelser) (jfr Allwood 1976). Generellt är dessa åtagande en följd av att man accepterar att uppfylla vissa rationella och etiska krav som kan förbindas med sändar eller mottagarrollen. Sändaren har ansvar för sitt bidrag på så sätt att han i många (de flesta) situationer förutsättes

- (i) vara uppriktig,
- (ii) ha skäl och/eller motiv för sina bidrag och
- (iii) inte bidra med något som inte tar kognitiv och etisk hänsyn till mottagaren.

Valet här mellan en svag negativ formulering av kravet på etisk hänsyn eller en starkare positiv t ex "bara bidra med sådant som tar kognitiv och etisk hänsyn till mottagaren" beror på hur stark version av den "gyllene regeln" man är villig att godta. Vi kan benämna de tre åtaganden som ovan beskrivits sändaråtaganden med avseende på (i) uppriktighet , (ii) motivering och (iii) hänsyn.

Även att vara mottagare innebär att acceptera vissa åtaganden, som, beroende på verksamhet och typ av sociala relationer, kan bli mer eller mindre förpliktande. Det första är att mottagaren skall värdera om han kan och vill fortsätta kontakten, uppfatta och förstå budskapet. Han skall också värdera om och hur han kan och vill ge respons på föregående bidrags huvudsakliga evokativa (framkallande) funktion. Det andra åtagandet är att han skall handla i enlighet med resultatet av sin värdering, vilket normalt innebär någon form av respons till sändaren. Vi kan kalla dessa två mottagarbaserade åtaganden

(i) värdering och (ii) respons. Ansträngningar att uppfylla och reglera de krav och åtaganden som hör ihop med sändar- respektive mottagar-rollen utgör en viktig del av vad som skapar kohesion och dynamik i en dialog.

Låt oss nu återvända till glasskunden B. När B lägger märke till A blir han mottagare av en kommunikationsakt och ställs inför kravet (åtagandet) att värdera den. Han kommer då, mer eller mindre medvetet, att värdera huruvida han kan och vill fortsätta kontakten, uppfatta och förstå budskapet och hur han i så fall skall svara . Han kan t ex välja att göra ingenting och bara betrakta A eller säga "förlåt" om han inte kan uppfatta vad som sägs, säga "vad är glass" om han håller på att lära sig svenska, "håll käft" om han vill förolämpa A, "nej tack" om han vill avböja fortsatt kontakt på ett relativt artigtt sätt etc.

I det exempel som givits ovan säger han "ja vanilj eh nä chokla", vilket inom ramen för den teori som introducerats ovan skulle kunna ges följande analys:

Ordet "ja" skulle klassificeras som en positiv återkopplingsgivare, med en klar interaktiv kommunikativ regleringsfunktion (jfr Allwood, Nivre och Ahlsén 1992), som delvis eller fullständigt bekräftar de evokativa avsikterna hos föregående yttrande. Hur mycket som bekräftas beror på hur yttrandet fortsätter efter ordet "ja". I detta fall, kommer "ja" i förening med att inget i återstoden av yttrandet talar emot detta att bekräfta kontakt, perception, förståelse och ev. positiv reaktion på försäljarens erbjudande. Eftersom erbjudandet gäller glass, kommer nästa ord "vanilj", som ju kan användas för att beteckna en typ av glass, att förvandla denna positiva reaktion till ett accepterande av erbjudandet med en tillagd specifikation av vilken typ av glass som önskas, dvs en sorts uppmaning.

Nästa två ord "eh nä" kan relateras till vad som ovan (stycket 3) kallats kommunikationsreglering. Ordet "eh" uttrycker tvekan och val och ordet "nä" uttrycker förkastande och förändring. Slutligen innebär ordet "chokla" som följer därefter en ny specifikation av det huvudsakliga budskapet för att ersätta det förkastade "vanilj". Vi får på så sätt två huvudsakliga typer av reglering i talspråksinteraktion:

- (i) Egen kommunikationsreglering (EKR) och
- (ii) Interaktiv kommunikationsreglering (IKR)

Egen kommunikationsreglering (Allwood, Nivre och Ahlsén 1990; Linell 1991) består av mekanismer som tillåter en talare att reglera sin egen kommunikation med avseende på val (inklusive tvekan, planering etc), förändring (inklusive förkastande och strykning) och bearbetning.

Interaktiv kommunikationsreglering består av mekanismer som tillåter en talare (och i någon mån även en lyssnare) att strukturera interaktionsflödet i följande avseenden:

- (i) Sekvensiell strukturering (t ex avseende delverksamheter, ämnen, talakter etc)
- (ii) Turreglering (t ex avseende möjligheter att ge, ta, ge upp, behålla och tilldela ordet)
- (iii) Återkoppling (avseende kontakt, perception, förståelse och reaktion på evokativa avsikter)
- (iv) Rytm och rumslig placering

Tillsammans blir EKR och IKR på så sätt väsentliga för att göra tal och gester till effektiva och flexibla instrument för att dela information under olika interpersonella och verksamhetsrelaterade villkor.

4. Kontextens roll

För att underlätta en diskussion av kontextens roll både för olika kommunikationsregleringsfunktioner och för andra kommunikations-funktioner, kan vi som brukligt urskilja en typ- och en förekomstnivå. På förekomstnivån beror alla bidrags mening (inklusive vad jag här har något vagt benämnt funktion) av kontexten. På typnivån kan meningen emellertid genom generalisering och abstraktion bestämmas på ett mer generellt sätt.

Låt oss nu kontrastera barnets yttrande i följande dialog med försäljarens i föregående:

- (2) A (förälder, som just återvänt hem): vet du vad jag har i väskan
- B (barn): glass?

I båda fallen yttras "*glass*" med frågande intonation, men vi kan lätt föreställa oss att yttrandet trots denna likhet skulle kunna ha olika funktioner i de två situationerna. När det gäller glassförsäljaren uttrycks tjänstvillighet och en önskan att få reda på om hans tjänster önskas. När det gäller barnet skulle det som uttrycks kunna vara en gissnig. Olikheten i yttrandets funktion i de båda fallen förklaras av de skillnader beträffande talarroll, verksamhet och föregående yttrande som finns mellan kontexterna för de två förekomsterna av "*glass*".

Förutom att ge en relativt rikhaltig redogörelse för ett yttrandes kontextbundenhet på förekomstnivå, kan vi också ge en mera kontextfri typnivåbeskrivning som utgår enbart från yttrandet självt och ger en mer abstrakt partiell beskrivning. I detta senare fall, skulle vi t ex kunna säga att ett yttrande av "glass" med frågeintonation används för att uttrycka en önska om information relaterad till glass med avsikten att framkalla denna information. En analys på typnivå behöver emellertid inte vara helt kontextfri. Den kan vara relaterad till kontexten på ett abstrakt sätt. Ett exempel på detta vore en semantisk analys av ordet

"jag", där dess betydelse sägs vara att alltid plocka ut den aktuella kommunikatorn (eller tänkaren).

Precis som andra kommunikativa funktioner är kommunikationsregleringsfunktioner bestämda av kontexten. Till exempel, kan ordet "nä" användas för att negera om det följer på ett positivt påstående och för att bekräfta om det följer på ett negativt påstående. Jämför klassificeringen av B:s yttrande i följande två fall:

- (3) A: det regnar
B: nä det gör det inte (förnekande)
- (4) A: det regnar inte
B: nä det gör det inte (bekräftande)

"Nä" kan också användas med andra funktioner, t ex som en strykningsmekanism i egen kommunikationsreglering, som vi såg i exemplet ovan.

5. Mer om reglering

5.1 Allmänt

På en generell nivå har orsakerna och skälen för regleringsfunktioner i kommunikation att göra med behovet av att garantera en optimal funktion både för kommunikation i sig och för kommunikation som ett instrument för en eller flera underliggande verksamheter. Detta betyder att regleringsmekanismerna måste kunna påverka både kommunikationsdragen i sig och de olika bakgrundsfaktorer som (sektion 2 ovan) sades påverka kommunikation. Nedan vill jag nu något ytterligare diskutera några observationer gällande relationen mellan kommunikationsreglering och kommunikation betraktad som en typ av motiverad rationell handling och interaktion. Om vi anlägger detta perspektiv kan den huvudsakliga motiveringen för kommunikations-reglering sägas vara att garantera att kommunikationen är såväl rationellt som etiskt acceptabel.

Låt oss nu utgå från de fyra faktorer som ovan (stycket 2) antagits huvudsakligen påverka kommunikationens verksamhetsberoende egenskaper. Vi kan då urskilja fyra aspekter på en verksamhet som är i behov av kommunikationsreglering både från ett etiskt och ett rationellt perspektiv:

- (i) Syfte; syftesrelevans (funktionell relevans)
- (ii) Roll; rollrelevans
- (iii) Artefakter och reglering; anpassning av och till artefakter
- (iv) Social och naturlig omgivning; anpassning till omgivning

Ur ett rationellt perspektiv, bör det vara möjligt att reglera kommunikationen på ett sådant sätt att den både uppnår sitt grundläggande syfte - att dela information - och syftet med den verksamhet för vilken den tjänar som instrument. Det måste därför finnas mekanismer som garanterar möjligheter för perception och förståelse (återkopplingsystemet). Om det skall finnas en möjlighet att reglera kommunikationen så att den kan tjäna en nyttig funktion i verksamheter som kräver samordning, måste det finnas ett sätt att reglera distributionen av kommunikationsroller (sändar- och mottagarrollen) (turreglering) och

det måste finnas ett sätt att dela upp kommunikationen i faser så att den på bästa sätt kan betjäna den underliggande verksamheten (sekvensering). Dessutom måste det finnas möjlighet att sköta de krav en speciell roll lägger på kommunikationen inom en verksamhet och det måste finnas sätt att reglera kommunikationen så att den bäst passar verksamhetens naturliga och artificiella omgivning.

Ur ett etiskt perspektiv, måste det vara möjligt att sköta verksamheten på ett sådant sätt att följande mål så långt som möjligt uppfylles (jfr Allwood 1976) och för ett något annorlunda perspektiv Grice 1975).

- (i) Frihet att kommunicera
- (ii) Undvikande av smärta och möjlighet att söka lust
- (iii) Informationskorrekthet

På ett sätt som varierar med kultur och verksamhet förväntar vi oss att i varje språksamfund finna normer som understödjer uppfyllandet av dessa mål. Ofta gäller det normer för "hövlighet" och "gott uppförande" i kommunikation. Sådana normer kan t ex fungera som ett sätt att reglera rätten till ordet (turreglering) eller som vägledning för olika sätt att rapportera sina reaktioner på en annan persons kommunikativa bidrag (återkoppling). De etiska målen och de olika sociala normer som uttolkar dem utgör motivering för socialt acceptabelt umgänge och för användande av olika typer av språkliga uttryck för social kontakt. Normerna utgör också en grund för positiva eller negativa sanktioner som de kommunicerande kan vidta mot varandra.

5.2 Funktioner hos interaktiv kommunikationsreglering

Nedan vill jag nu försöka säga lite mer om grunderna för kommunikationsreglering. Jag kommer att kommentera de tre typer som ovan nämnts:

- (i) Sekvenser
- (ii) Turreglering
- (iii) Återkoppling

Sekvenser

De flesta komplexa verksamheter kan delas upp på flera olika sätt. En sådan uppdelning kan t ex göras utifrån verksamheten betraktad holistiskt (inklusive både kommunikativa och ickekommunikativa aspekter) eller mera begränsat utifrån enbart kommunikativa aspekter (jfr Schegloff och Sacks 1973). Sålunda är det ofta möjligt att dela upp en verksamhet i de delverksamheter (subaktiviteter) eller samtalsämnen som förekommer. Dessa kan sedan i sin tur delas upp i sekvenser av kommunikativa akter eller i slutledningssekvenser innehållande premisser och slutsatser.

Sådana uppdelningar och de enheter de resulterar i behöver inte enbart vara ett analytiskt verktyg för en forskare utan kan också om de väljs rätt motsvara något som har psykologisk och social realitet för deltagarna i verksamheten. Detta visas t ex genom att de enheter en uppdelning resulterar i kan förbindas med mekanismer för:

- (i) Inledning (inledande av en verksamhet , delverksamhet eller ett samtalsämne)
- (ii) Upprätthållande (av en delverksamhet eller ett samtalsämne)
- (iii) Förändring (av en delverksamhet eller ett samtalsämne)
- (iv) Avslutning (av en verksamhet, delverksamhet eller ett samtalsämne)

Av vad som redan sagts torde motiveringen för mekanismer av denna typ vara relativt uppenbar. För att uppnå målen med de flesta verksamheter krävs av logiska och funktionella skäl en dekomponering (uppdelning) av verksamheten som helhet i delverksamheter. Allting kan inte göras samtidigt, oftast krävs snarare en följd eller sekvens av partiella resultat som passar in i varandra.

Även om en uppdelning i de flesta fall kan motiveras funktionellt, kan den ibland också vara resultatet av en historiskt given konvention som inte längre klart kan motiveras funktionellt. Traditionellt vidmakthållna konventioner måste alltså också räknas in som del av motiveringen för en viss sekventiell uppdelning och mekanismer för att hantera denna.

Ett annat fall som är av intresse är skälen/orsakerna till varför kommunikativa interaktioner kan delas upp i bidrag (yttrande i turer) och karakteristiska kombinationer av dessa (jfr Sacks 1975). Det grundläggande skälet är kanske att mänskliga varelser inte är fast integrerade delar av ett kollektivt system för informationsbehandling, utan snarare utspridda relativt autonoma informationsbehandlings-agenter som har ett behov av flexibel koordinering av information. Eftersom det emellertid också finns ett behov av en viss rigiditet och förutsägbarhet, har detta lett till att plikter avseende kommunikation har byggts upp i förhållande till vissa kommunikativa avsikter i vissa situationer. Till exempel bör man för det mesta försöka svara på frågor eller besvara hälsningar. Detta har i sin tur lett till existensen av relativt stabila kombinationer av talakter (ibland benämnda närhetspar (eng. adjacency pairs)) som hälsning - hälsning, fråga - relevant svar, etc.

Turreglering

Inom ramen för den teori som här förutsättes, definieras en tur som en talares rätt till ordet (denna definition ger upphov till ett mer specifikt turbegrepp än det som blir resultatet av den "klassiska" karakteriseringen av "tur" som ges i Sacks, Schegloff och Jefferson 1974). Turer skiljer sig från yttranden, givet denna definition, genom att man kan ha "turen", dvs rätten till ordet, utan att yttra något. Man kan också yttra något utan att ha "turen", t ex att ge återkoppling till en annan talare under det att han/hon talar. De normer som reglerar rätten till ordet är förbundna med sådana ting som vem som får tala, om vad man får tala, vid vilken tidpunkt, hur länge och på vilket sätt. Olika verksamheter kan variera från att tillåta samtidigt tal med väldigt få begränsningar på samtalsämne, tidpunkt, tidslängd och sätt att tala, till att föreskriva att fördelandet av turer sköts av en särskilt utsedd turtdelare, t ex en ordförande, som kan lägga in tydliga begränsningar på ämne, kommunikationssätt och tidslängd.

Turregleringen sköts genom ett antal subfunktioner (en tidig beskrivning ges i Duncan 1974; se även Sacks, Schegloff och Jefferson, 1975; Linell 1990), vilkas verbala och ickeverbala uttryck ofta är standardiserande på ett sätt som varierar med verksamhet och kultur. Några av dessa är:

- (i) Medel för att tilldela "turen"
- (ii) Medel för att acceptera "turen"
- (iii) Medel för att ta över "turen" (avbryta)
- (iv) Medel för att behålla "turen"
- (v) Medel för att ge avkall på "turen"

När det gäller motiveringar till varför det finns sätt att reglera distributionen av rätten till ordet, skulle jag vilja peka på två typer av faktorer.

- (i) Fysiska, biologiska och psykologiska faktorer:

Det finns fysiska, biologiska och psykologiska begränsningar på den mänskliga informationsförmågan. Vi kan inte både sända och mottaga ett stort antal samtidiga budskap. T o m att mottaga två samtidiga budskap kan leda till problem. Dessutom gäller att flera samtidiga budskap kan störa varandra och minska sannolikheten att något av dem når sin destination.

- (ii) Krav på motiverad, rationell och kooperativ kommunikation och behov av konventioner för att stödja dessa krav:

Det förefaller relativt klart att ett system för att reglera turer är motiverat med hänsyn till de redan nämnda fysiska, biologiska och psykologiska begränsningarna och de rationella krav som är relaterade till möjligheten att kommunicera effektivt inom ramen för en verksamhet samt till etiska krav (t ex att ge alla en rättvis chans att både sända och mottaga information). Samtliga dessa begränsningar och krav är relevanta för de flesta verksamheter, men eftersom både de begränsningar (fysiska, biologiska och psykiska) och krav (rationella och etiska) som nämnts fortfarande lämnar många frihetsgrader för hur systemet skall regleras, kan vi empiriskt observera att det i olika kulturer och verksamheter har utvecklats olika konventioner för reglering av rätten till ordet. Så är det till exempel i svensk kultur (och i många andra västerländska kulturer) mycket svårare att avbryta någon (ta turen) på ett formellt än på ett informellt möte.

Återkoppling

En annan aspekt av interaktiv kommunikationsreglering gäller medel för att få reda på om ens kommunikationspartner har förmågan (kan) och viljan (vill) att fortsätta, uppfatta, förstå och hur han/hon reagerar på de huvudsakliga evoktiva intentionerna i det budskap som uttrycks. Den uppsättning verbala (auditiva och (kroppsligt) visuella) medel som tillåter kommunikationsdeltagare att på ett så lite störande sätt som möjligt att både framkalla och ge information om dessa grundläggande kommunikationsfunktioner har benämnts det språkliga återkopplings-systemet (jfr Allwood 1988). Precis som för turregleringssystemet varierar de konventioner för återkoppling som utbildats i olika verksamheter och kulturer. Beträffande kulturvariation visar våra egna undersökningar att t ex auditiv återkoppling tycks vara viktigare i informella svenska och japanska samtal än i motsvarande spanskspråkiga samtal mellan personer från Rio de la Plata området i Sydamerika, där visuell återkoppling istället är viktigare. När det gäller verksamhetsinflytande kan vi t ex tänka på det sätt på vilket ett samtidigt "mm" i svenska

kultur ofta används för att indikera kontakt, perception, förståelse och möjligen acceptans under ett informellt samtal men i stort sett aldrig används på detta sätt under en offentlig föreläsning. Om vi ser till motiveringen för regleringsmekanismer för kommunikationsåterkoppling, verkar det troligt att kontakt, perception och förståelse är nödvändiga förutsättningar för en-vägs kommunikation medan två-vägs kommunikation dessutom kräver reaktioner (responser) på föregående bidrags evokativa funktioner. Utan återkoppling i denna mening och sätt att reglera den, kan troligen inget kommunikationssystem uppnå sådana egenskaper som "robusthet", relevans, adekvans och flexibilitet.

Återkopplingssystemet kan också relateras till ett annat relativt grundläggande kommunikationsbehov, nämligen behovet att reglera (reparera, korrigera) andra kommunikatörers bidrag beträffande bidragens korrekthet, relevans etc. Sådana reaktioner på andras bidrag kan ses som en utveckling, under olika normativa verksamhetskrav, av de mera elementära återkopplingsmekanismer jag diskuterat ovan.

När det gäller motiveringen för denna mer utvecklade typ av återkoppling verkar det troligt att den utvecklas för att ge olika kommunikationsdeltagare medel att normativt (t ex etiskt) eller rationellt begränsa varandras kommunikation (och övriga handlingar).

6. Slutord

I denna uppsats har jag kortfattat diskuterat några komponenter i en teoretisk ram för att beskriva och förklara kommunikativ interaktion (jfr Allwood 1976, 1984 och 1992) i vilken reglering av dialog spelar en central roll. För att i ett nötskal sammanfatta innehållet kan sägas att jag hävdar att olika former av reglering är nödvändiga för att garantera en optimal "on-line" organisation av en kommunikation, som oftast under föränderliga villkor tjänar som instrument för en underliggande verksamhet och är underställd olika rationella och etiska krav. För att uppfylla dessa krav har systematiska medel (auditiva och visuella) för kommunikationsreglering utvecklats. Dessa medel ger olika kommunikationsdeltagare tillräckligt stor flexibilitet att "direkt" hantera olika oförutsedda omständigheter. Detta har i sin tur medfört att normal talspråksinteraktion är ett anmärkningsvärt robust system för kommunikation.

Bibliografi

- Allwood, J. (1976) Communication as Action and Cooperation. Gothenburg Monographs in Linguistics 2. Göteborgs universitet, Institutionen för lingvistik.
- Allwood, J. (1984) On Relevance in Spoken Interaction. I Bäckman & Kjellmer (utg.) Papers on Language and Literature, ss. 18-35, Acta Universitatis Gothenburgensis.
- Allwood, J. (1988) Om det svenska systemet för återkoppling. I P. Linell, V. Adelswärd, T. Nilsson & P.A. Pettersson (utg.) Svenskans Beskrivning 16, Vol. 1. Studies in Communication 21a, Universitetet i Linköping, Tema-K.
- Allwood, J. (1992) On Dialogue Cohesion Gothenburg Papers in Theoretical Linguistics 65. Göteborgs universitet, Institutionen för lingvistik.
- Allwood, J., Nivre, J., & Ahlsén, E. (1990) Speech Management: On the non-written life of speech. Nordic Journal of Linguistics, 13. 1-48. Även i Gothenburg Papers in Theoretical Linguistics 58, Göteborgs universitet, Institutionen för lingvistik.

- Allwood, J., Nivre, J., & Ahlsén, E. (1992) On the Semantics and Pragmatics of Linguistic Feedback in Journal of Semantics, 1992, även i Gothenburg Papers in Theoretical Linguistics, 64, Göteborgs universitet, Institutionen för lingvistik.
- Bunt, H. (1993) Discussion and Critique of the Discourse Model. Internal Report. PLUS (A Pragmatics Based Language Understanding System), ESPRIT P5254.
- Duncan, S. (1974) Some Signals and Rules for Taking Speaker Turns in conversations. I S. Weitz (utg.) Nonverbal Communication. New York: Oxford University Press, ss. 298-311.
- Grice, P. (1975) Logic and Conversation. I P. Cole & J.L. Morgan (eds.) Syntax and Semantics 3: Speech Acts. New York: Academic Press, ss. 41-58.
- Linell, P. (1990) Om gruppssamtalets interaktionsstruktur. In U. Nettelbladt & G. Håkansson (eds.) Samtal och språkundervisning. Studier till Lennart Gustavssons minne. Linköping Studies in Arts and Science 60, ss. 39-53).
- Linell, P. (1991) Dialogism and the orderliness of conversation disorders. I J. Brodin & E. Björck-Åkesson (utg.) Methodological Issues in Research in Augmentative and Alternative Communication. Proceedings from the First ISAAC Research Symposium in Augmentative and Alternative Communication, Stockholm Aug 16-17, 1990. Stockholm: Handikappinstitutet 1991, ss.9-21.
- Sacks, H. (1975) Everyone has to lie. I M. Sanches & B. Blount (utg.) Sociocultural Dimensions of Language Use. New York: Academic Press, ss. 57-80.
- Sacks, H., Schegloff, E. & Jefferson, G. (1974) A Simplest Systematics for the Organization of Turn-taking in Conversation. Language, 50.4, 696-735.
- Schegloff, E. & Sacks, H. (1973) Opening up Closings. Semiotica, 7.4, 289-327.